

E költemények egytől-egyig megjelentek lapokban és folyóiratokban s az a fogadtatás és elismerés, miben már részesültek: följjogosít, hogy összeszedve, egy kötetben adjam az olvasó közönség rendelkezésére. A haza, vallás és család szerelme zendül meg bennük. Még kis gyermekek számára is van egy-egy csemege; egy-két dalból pedig a szociálismus közelgő viharának figyelmeztető mennydörgése szól. A kötet tartalmát általában: hazafiás, vallásos, társadalmi, politikai költemények, életkép, népmese-, románcz-, hymnus-, legenda-, zsoltárok stb. teszik. A szülők nyugodtan adhatják kötetemet ifjaik kezébe, akár egy paedagogiai munkát, melyből, úgy hiszem, nemes érzést, önállóságot és jellem-erőt meríthetnek ábrándozás helyett. A kötet folyó *1901. év július első felében* fog megjelenni Kolozsvárt, Gámán János örökösének jóbirű nyomdájában nyomatva.

E költemény-kötet előfizetési ára, igen finom papírra nyomva, 2 korona 40 fillér; legfinomabb velinpapirosra nyomottnak 3 korona. Gyűjtőknek 10 előfizetés után velin papírra nyomott tiszteletpéldánnyal szolgálók.

Az előfizetések *Rédiger Géza*, unitárius lelkész címére küldendők, *Szabédra*, u. p. Mező-Rücs.

Szabéd, 1901. május 1-én.

RÉDIGER GÉZA.

KÜLÖNFÉLÉK.

A székely nép egy nagynevű fiának, egyházunk kiváló tagja Jakab Elek történelemírónak életrajzát és arcképét közöljük e füzetben; azét a férfifit, ki a székely névnek, a magyar nemzeti életben és az egyházban annyi dicsőséget szerzett és e nép érdekeért oly sokat tett, és annak az írónak a tollából, ki a székelység ügyéről irt kitünő tanulmányaival érdemeihez újabb érdemeket fűzött. Az arckép abból az időből való, mikor Jakab Elek már írja Kolozsvár történetét, már foglalkozik a Dávid Ferencz emléke gondolatával s gyűjti a székely történelmi pályadíj-alapot; legjobb férfikorából való. A mit az életrajz jellemzésül mond róla, az rajta van e sikerült arcképen. Olvasóink, meg vagyunk győződve, szívesen fogják ez életrajzot olvasni és ez arcképet szemlélni.

A székely kérdés. „A marosvásárhelyi székely-társaság“ egy újabb munkát adott ki a székely kérdésről. E munka, melyet Máthé József irt, először *a baj forrásait* vizsgálja. A tagosítás sokat ártott a székely népnek. „Emiatt esett el a szabad legeltetéstől, emiatt nem kap szerszám, épület és tűzifát. Marhát is csak annyit hajthat a legelőre, mennyiért jól megfizet. Csak annyi fája, mennyit jó drágán megvehet. . . A vidéket szatócsok machinatiója nyűgözi le. Ezek kezén sok

kis gazda öröksége gyült új magyarok jelentékeny földbirtokává^a. Azután a *mentő kísérletekről* szól. Az eddigi kísérletek kevés eredményt hoztak. Legtöbbrre tartja a székely fiuknak hazai kis iparosoknál neveltetését, melyet a marosvásárhelyi iparkamara kezdett, s mely egyik tisztviselőjét László Gyulát ennek az ügynek vezetésére engedte át. Ma 1200 székely fiú van az ország fejlettebb iparüző városaiban. Hibáztatja a kormány vasúti politikáját. Maros-Vásárhelyről Csikszerezdába később lehet eljutni, mint Bécsbe. Közvetlen összeköttetés a székely megyék és városok között nincs. A *jövő munkáját* e pontokban jelöli meg: *a)* birtokrendezés; *b)* a nevelés és oktatásügy rendezése; *c)* ipar- és kereskedelem fejlesztése; *d)* a telepítési kérdés helyes megoldása. A birtokrendezésre kívánja a földbirtok *tehermentesítését*, földhitelintézet létesítését, a szövetkezeti ügy tovább fejlesztését, a földbirtokkal kapcsolatban a Maros, Olt, Feketügy, Küküllő, Nyárad folyók szabályozását. A nevelés oktatásügynél ajánlja, hogy csak a gyanus felekezeti iskolák államosíttassanak. A vallásos nevelésben nem kell a dogmák szóhalmazát követni. Azt az észleletét azonban kevésbé érthetni, hogy a tanítók nem tudnak vallást tanítani. Hogy ha a tanítónők a mai képezdékben nyert előkészület után tudnak vallást tanítani, ugyanoly mértékű előkészület után a tanítók ne tudnának?! Az iparügy a vasut- és vámügygyel együtt tekintendő és oldandó meg. A telepítés kérdésében azt véli, hogy ne csak a 2400—3000 korona vagyonu kisgazdáknak adassanak telepek, hanem a vagyontalanoknak is, mert így lehet a kívándorlást megakadályozni. Különben a telepítést távolabbra egyáltalán nem pártolja. A székelyt a maga földjén kell segíteni.

Unitárius kollegium. Régi név, egy egész darab művelődéstörténet. A hitújítás nagy évszáza a szülője. Bölcsője felett szabad szellem, hitszabadság lebegett. Több mint száz évig azon a helyen teljesítette magasabbrendű hivatását, melyet János Zsigmond nemzeti fejedelem ajándékozott számára, azután egy pár tízévig más helyen. A XVIII. százév elején kimozdították onnan is, azt hiva hogy megsemmisítik. Nem úgy történt. A hitbuzgóság föltámasztotta újra, új otthont épített számára a bel-magyar-utczába, hogy tovább folytassa áldásos munkáját, hogy terjeszsze a tudomány világosságát, a szabad vizsgálódás elvét követve, hogy ápolja az egyéni erkölcsöt és a nemzeti erényt, a kettőt egymással elválaszthatatlanul összekötve. Most újra mozdul. De már önként. Az „Egy Isten imádlására“ emelt templomon túl, annak szomszédságában, attól keletre egy görög-renaissance stylbe épített gyönyörű épület vonja magára a néző figyelmét. Az egyház, hivei áldozat-

készségéből, s főleg egy nagy jóltevő hagyományából és államsegélyből emelte. Unitárius Kollegium! ez amaz új épület. Ide fog a collegium a régiből átjönni, itt lesz hivatva nemes hagyományában tovább élni, a nemzeti művelődésre a fölvilágosultság és haladás szellemében tovább munkálni, történelméhez újabb és újabb méltó fejezeteket adni. Az épület még nincs egészen készen. Most végzik a befejező munkálatot. De a nyáron egészen készen lesz. Az egyház főhatósága ünnepélyességgel adja át az új épületet a közhasználatnak. Nagy mű, melynek egyebek közt az a jelentése is megvan, mit úgy fejeznénk ki: művészet az unitarismusban.

Unitárius gyűlések Londonban. Az angol unitáriusok és külföldi hitsorsosaik képviselői mostanában tartották gyűléseiket Londonban. Május 28-án volt a gyűlések első napja a vasárnapi iskolákkal kapcsolatban. Mintegy 32.000 tanulójuk van ez iskoláknak, kiket vasárnapokon 3.000 önkénytes tanító és tanítónő részesít vallásos és erkölcsi oktatásban. Aznap este volt az ünnepi beszéd, melyet Stopford *Brooke* lelkész tartott, aki évekkkel ezelőtt az anglikán egyházból kitérve, az unitáriusokhoz csatlakozott s a merre megy, az egész országban valóssággal úgy fogadják, mint valami prófétát. Az óriási díszteremben mintegy 3.000 unitárius és másfélekezetű figyelt a hatalmas beszédre, mely egy óráig tartott, s tárgya ez volt: „Az Isten országa ti bennetek van”. Volt egy meeting a *délafrikai háborúval* kapcsolatban is, mely alkalommal *határozottan elítélték* a kormánynak és megbízottjainak *keresztényellenes* eljárását. Szerdán volt a brit és külföldi unitárius társulat közgyűlése, mely tulajdonképen központja az egész mozgalomnak. A társulat jövedelmi forrását az önkéntes aláírások és hagyományok alkotják, melyeket kezdő gyűlekezetek segélyezésére és szabadabb szellemű vallásos és filozofiai iratok kiadására fordítanak. Japánban is tartanak fenn missziót, a melyet most már bennszülöttek vezetnek. Indiában és Uj-Seelandban szintén vannak küldöttei, a kik a felvilágosult kereszténységet hirdetik. A múlt évben Sir John *Brunner*, az alsóház tagja volt az elnöke, a következő évre *W. Blake Odgers* ügyvédet választották meg elnöknek. Este érdekes *Conversatione* volt az aquarellfestők termeiben, a hol mintegy ezren vettek részt, s vidám zene hangjai mellett újították fel a régi ismeretséget azok, a kik nagyobb részt saját dolgaikkal lévén elfoglalva egész éven által, csak ilyenkor találkozhatnak.

Csütörtökön délelőtt 10 órakor nyitotta meg nagyszabású beszéddel *J. E. Carpenter* oxfordi tanár, a nemzetközi tanács első gyűlését, amelyre

a világ minden részéből érkezett követeket nagy örömmel és kitüntetéssel fogadták. *A magyarországi követ, Józán Miklós* budapesti unitárius lelkész a bpesti egyház és a vallásközönség nevében válaszolt, s megbízólevelének egy részét az eredetiben olvasta fel. Ezután félórás beszédek következtek, nagyjórészt angol nyelven, de a francziának is bő alkalmat nyújtottak, tekintettel arra, hogy a párisi egyetem több tagja, mint Jean *Reville*, Prof. *Montanet* és *Bonnet-Mauray* vettek részt a mozgalomban. Beszélt *Józán Miklós* is a székely néplélek megnyilatkozásairól meséiben és költészetében. Délután fogadtatás volt a londoni polgármester székházában, különösen az idegen követek tiszteletére és este egy előkelő unitárius család meghívása folytán szintén fogadtatás a *Grafton Gallery*-ben, hol nemesak a válogatott közönségben, hanem a gyönyörű képekben is gyönyörködhetnek. E gyűlésekről jövő füzetünk bővebb tudósítást hoz.

Sepsiszentgyörgyi unitáriusok. Mint Gödri Ferencz polgármesternek kiadott jelentéséből értesülünk, Sepsi-Szent-György lakosai közül a népszámlálás alkalmával 288-an voltak unitáriusok. Számra nézve a városban a negyedik felekezetet alkotják. A mult év folyamán éppen annyival szaporodtak, mint az ötszörte több róm. katolikusok, míg a reformátusok között 26-al több halt el, mint született. *K-ó.*

Mit irnak a gagyiai úrvacsorájáról? Hanusz István érdekes könyvet adott ki a borról. Ebben többek közt azt állítja, hogy Apafi Mihály erdélyi fejedelemnek kevés volt egy ültében egy veder bor, — mi igaz is. Ugyane könyvben azt találjuk, hogy „hajdan a gagyai unitárius ekklézsia alig állott többől 10—12 léleknél, de azért minden úrvacsorára 6—6 ejtel bor fogyott el“. E talán Bod Péter után közölt adathól kitetszik a téfás gúny a gagyiakra. A 6 ejtelt ma három kupának mondanák, s a 10—12 lelket ugyanannyi családnak kell számítanunk. Ily csekély népességű ekkléziából is eléállhat 20—30 lélek az úrvacsorához. A mi pedig a bővön fogyott bort illeti, arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy az úrasztalára szánt bor maradékján ma is a pap és kántor osztoznak, s részüket szabadon haza vitethetik. Az elfogyott bor tehát nem az úri vacsoránál megivott bor mennyiségét jelenti. A gagyiai ily kézzelfogható mentsége után is azonban annyit bevallhatunk, hogy ósapáink aligha csak kóstolgatták az úrvacsorai bort a mai finomult szokás szerint, hanem jót is hűztak néha belőle, régi magyar módon. *K-ó.*

A Krízamesék és Benedek Elek. Mindenki emlékezhetik arra a nagy pennaháborúra, melyet két ismert írónk, Tóth Béla és Benedek Elek, a mult évben folytattak egymással, ócsárolva és méltán egymás

kritikai munkáit. A kir. törvényszék, hová igazat keresni mentek, mindkét felet pénzbírsággal büntette. Benedek Elek magamentése közben azt találta mondani, hogy minden Kríza-mesét ő írt; de azért a honorariumot mégis Kríza vette fel, s Gyulai a Budapesti Szemlében jobban dicsérte Krízát, mint az ő mesemondó tehetségét. E sajtószertű állítás megjelent az összes napi lapokban, a nélkül, hogy hónapokon keresztül helyreigazította volna valaki. Kovács János tanár boldogult apósa iránti kegyeletől indítva egyenesen Gyulai Pálhoz fordult felvilágosításért, ki készségesen válaszolt, s felhatalmazásából közzé is tette Kovács e levelet az „Ellenzék“-ben s a „Pesti Hirlap“ 1901. 122. számában. Megtudjuk e levélből, hogy a Budapesti Szemlében Arany László becsülte följobb Krízát, kinek „őseredeti és tartalmas“ előadásával a Benedeké nem versenyezhet. Az igaz, hogy a Kisfaludy-társaság népköltési gyűjteménye III. kötetében a Kríza hagyatékából közölt négy mesét Benedek Elek átnézte, itt ott javított is rajtuk; de „ezt a kis szivességet is megfizették, melyért különben ő nem kért semminemű tiszteletdíjat“. E nyilatkozat után maga Benedek Elek is sietett helyreigazítani a mondottakat, hirlapírói felületességnek tulajdonítván az egészet; hisz ő kis gyermek volt még, mikor a Kríza kitűnő meséi a Vadrózsákban már megjelentek. E részben a jeles írónak igaza van s valóban mi is csak hirlapírói felületességnek tekinthetjük a Benedek érdemeinek mértéken tulbecsülését.

K-ó.

A kolozsvári unitárius kollegium (Papnevelő intézet, főgymnasium és elemi iskola) értesítője az 1900—901. iskolai évről. Szerkesztette dr. Gál Kelemen igazgató. A gondosan és nagy szakismerettel szerkesztett értesítőt egy kiválóan becses történelmi munka nyitja meg: „A kolozsvári unitárius kollegium vázlatos története“ (1566—1900.), melyet Benczédi Gergely tanár írt. Évek során gyűjtötte ehhez az adatokat s most megírta kollegiumunk történetét, melyet nemcsak az unitáriusok, hanem általán a történetkedvelők érdeklődéssel fognak olvasni. Több téves dolgot igazít ki, így például azt az állítást, hogy a néhai Laborfalvi Benke Róza, Jókai Mórné atyja Benke József Enyedeu tanult volna, holott mint Kálnokról származott unitarius ifjú Kolozsvárt tanult az unitárius kollegiumban. A kollegium jóltevőit felszámítva, azok között első helyen említi János Zsigmond fejedelmet és utánna a kolozsvári anyaeckklézsziát. A Benczédi műve a pontos és lelkiismeretes embernek a munkája. — Ezután következik az értesítőben néhai Boros Sándor igazgató életrajza, melyet dr. Gál Kelemen igazgató írt meg a collegialis szeretet melegségével. Meleg hangon emlékezik meg Perédi

József tanárról is nyugalmaztatása alkalmából. Az év történetéből mint legnagyobb eseményt említjük fel Nagy Lajos tanárnak nyugalmba lépését, ki 43 éven keresztül munkált buzgósággal, lelkesedéssel hoszzú, nehéz, rögös és küzdelmes pályáján. Ez értesítő számára életrajzát is megírta dr. Gál Kelemen igen szépen, melyet tanítványai bizonyára élvezettel és gyönyörűséggel olvasnak. A valláserkölesi, fegyelmi és egészségi állapotokat mind kielégítőnek jelzi az értesítő.

A papnevelő intézetről is terjedelmesen és részletesen emlékezik meg az értesítő, közölve Mózes András beszédét a gyakorlati lelkészetről, melylyel a tanév ünnepélyesen megnyitott. Az elemi osztályokról, ifjúsági egyletek működéséről a végzett tananyagról osztályonként segélyzésekről, jutalmazásokról, a főiskolai könyvekről, a jövő évi konviktusról és még sok mindenről közöl az értesítő hasznos tudnivalókat. A gymnasiumban az évvégi vizsgálatok máj. 6-án kezdődtek és jun. 19-én végződtek az érettségi vizsgával. Előzőleg a tanév jún. 15-én ünnepélyesen bezárattott dr. Gál Kelemen mindent felölelő jelentésével. Báró Petrichevich Horváth Kálmán a jobb tanulóknak 300 koronát ajándékozott. Előzőleg a főtisztelendő püspök úr mondott alkalmi ékes beszédet jelezve, hogy ez ódon falaktól ez ünnepélyes perczben búcsut kell venni mindnyájunknak. — A theologián tanult: 14; a gymnasiumban 306; ebből unitárius: 184; az elemi iskolában: 65; ebből unitárius: 38. (s. u.)

Tudori szigorlat. *Szentiványi József*, *Szentiványi Gyula* ny. kir. tábl. tanács-elnök, farnosi birtokos fia a kolozsvári Ferencz József tudományegyetemen a jogtudományok tudorává avattatott. Csakugyan közelebbről állott tudori szigorlatot a nevezett egyetemen *Czakó Jenő*, *Czakó József* Kolozsvár városi pénztári ellenőr fia. Szivesen veszünk tudomást a tudomány egyetemi fokozatának megnyeréséről és az új tudorokat üdvözöljük.

Papnevelő intézetünkből két ifjú lép most a tanfolyam végeztével lelkészi állomásra: *Barabás István* és *Bíró Pál*. Jelesen készült ifjú emberek, kiknek működése elé szép reménynyel nézünk.

Egy japáni nyilatkozata. A khinai háború eseményeiből egy japáni azt a tanulságot meríti, hogy nincsenek keresztény nemzetek. Itt és ott az ember találhat egy pár keresztényt, de keresztény nemzetek nincsenek, sohasem is voltak, s most még kevésbé, mint valaha. Nézzétek mi történik Khinában! A keresztény oroszok oly bűnöket követnek el, mikén mi pogány japániak pirulunk . . . E kegyetlenkedések mellett, melyeket ti Idvezítőök nevében elkövettek, merészlitek-e az ő egyházainak harangjait meghuzni, hogy minket imára hívja-

nak?! Menjetez és prédikáljatok a keresztényeknek, kiknek annyira szükségük van, hogy a józanság és jóság vallására térjenek. Csak is ha belőlük emberi lényeket csináltatok, csak is akkor jőjjetek hozzánk vissza“. Az oroszok eljárását jellemzi az is, hogy nihelyt Mandsuriát elfoglalták, a protestáns hittérítőknak megtiltották, hogy vallásukat a benszülöttek között terjeszszék.

Spanyolországban nemcsak a szerzetesek ellen támadt visszahatás, hanem a jezsuiták fájdmára a szerzetesnők ellen is. A megfélemlítés, melynek pár szembetűnő esete köztudomásra jutott, arra indítja a különben híu katholikus családokat is, hogy gyermekeiket visszatartsák az apáczaárdáktól. Alicanteban és más városokban a szülők kiskorú leányaikat, kik az apáczáknál voltak tanulásra elhelyezve, kivették a zárdákból.

Gyász hírek: Özv. Pap Sándorné szül. *Kovács Katalin*, életének 92-ik, özvegységének 30-ik évében ápr. 22-én Felsőszentmihályfalván jobblétre szenderült. Isten hosszú élettel szerette a jó nőt, ki főiskolánknál egy alapítványal is megörököttete nevét. Utóbbi éveiben világtalan állapotában Istenben vetett erős hite és szereteteinek jósága volt vigasztalása. Halálát szentmihályfalvi Nagy Lőrincz és családja gyászolja első sorban. — Vég Mihályné szül. *Gothárd Ida* ravai unitarius lelkész neje május 9-én több hétig tartott szenvedés után életének 32-ik, boldog házasságának 12-ik évében megszűnt élni. A jó nő elvesztése férjén és kicsiny gyermekein kívül, testvéreit: Dr. Gothárd Zsigmond, vallás- és közokt. ügyi ministeri fogalmazót és dr. Gothárd Kálmánt érinti legfájdalmasabban. — *Técsői Téchy Kálmán* vármegyei árvaszéki ülnök 37 éves korában Deésen rövid szenvedés után május 26-án elhalt. Neje Schilling Erzsí és három kis gyermeke s a Schilling és Árkosy családok fájlalják mindenekfelett a munkás férfi korai elhunytát.

Éppen most veszszük az előfizetési felhívást *Nagy Lajos* egyh. főjegyző, ny. tanár „*Hangok a szabadságharcz után*“ cz. költeményeire. A munka f. évi sept. hónapban jelenik meg és ára 2 korona lesz. A szabadságharczban tényleg résztvett költő-tanár költeményei széles körben fognak érdeklődést kelteni.

ARANYKÖNYV.

Adakozás a kolozsvári unitárius templom belső szépítésére.

(Tizenegyedik közlemény.)

Az 1901. május 16-án történt confirmatióra emlékezésül:

Szülők nevei :	Gyermekek nevei :		
Zsakó István és neje . .	Zsakó Sarolta	36	kor. — fillér.
Pákei Lajos és neje . .	Pákei Edith	36	" — "
Farkas Vilmos és neje .	Farkas Anna	20	" — "
Pongrácz Lajos és neje .	Pongrácz Matild	8	" — "
Gyulay Árpád és neje . .	Gyulay Tibor	20	" — "
Kozma Ferencz,	Kozma Gyuri	10	" — "
Dr. Boér Jenő és neje . .	Boér Lenke	20	" — "
Daniel Lajos	Daniel Ferencz	20	" — "
Mikó Dezső és neje . . .	Mikó Lajos	10	" — "
Gál Elek, unitar. lelkész,	Gál Zsigmond	10	" — "
Nagy Miklós és neje, . .	Nagy Miklós	10	" — "
	Együtt	200	kor. — fillér.
Török Árpád		10	" — "
E közlemény összege		210	kor. — fillér.
Előző közl. összege időközi kamattal		3593	" 18 "
Összesen		3803	kor. 18 fillér.

Ez önkéntes szíves adományokért meleg köszönet!

Kolozsvárt, 1901. jun. 8.

PÉTERFI DÉNES,
unitárius pap.

Adakozások a Sepsi-Szt-Györgyön építendő unitárius templom-alapra.

(Tizennegyedik közlemény.)

A lelkész kezéhez: Szabédi unitárius egyház gondnoka 6 kor.

Barabás Elek hitrokon gyűjtőkönyvéén.

Zúgon: Ev. ref. egyház, Szöcs Boldizsár 2—2 kor., Bodor János, Tenki István, Gazda György, dr. Tóth Samu, Szőresey Vincze 1—1 kor., Cseh Ignác, Fried Jakab 60—60 fill., N. N., Imreh János, Nagy Imre, Gál István 40—40 fill., Begidsán Manó, Izsák József, Albu András, Zsigmond Gyuláné 20—20 fill. Összesen: 12 kor. 60 fill.

Kovácszna: Dr. Morvay Istvánné 3 kor., dr. Bartha Imre, özv. Véber Sándorné 2—2 kor., Hollaky Atilla, dr. Vajna Gábor, Jakab József, Kovács Károly, Dobay, Ürmössy Lajos, Ebergényi Gyula, Séra Lajos, Deák Benedek, Csia György, Hadnagy Vincze 1—1 kor., Szöts Lajos, Kovács Bálint, Nagy János, Demes Péter 60—60 fill., Mihály Albert, Olvashatatlan, Barthos Pál, Fekete N., Héja Sándor, Mélikné, Mátyás Miklós, Gazda Károly, Deák László, Deák Albert, Izsák József, N. N., Bogdán Zoltán, Deák Lajos, Kozma László, Csutak Ferencz, Olosz Tamás, Lázár Benedekné, Benke Géza 40—40 fill., Kövér Lajos, Fazakas János, Nagy Gyula 30—30 fill., Csutak Gergely, Biró János, N. N., N. N., id. Ugron János, Pásztor Ferencz, Havlin Irma, Bideskuthy Róbert, Rákosi József, Deme József, Butyka Mihályné, Gócz Elek, Vajna Imre, Bagoly Györgyné 20—20 fill. Összesen: 31 kor. 70 fill.

E közlemény összege		50	kor. 30 fillér.
Az 1—13	" " "	1684	" 04 "
Együtt		1734	kor. 34 fillér.

Sepsi-Szent-György, 1901. április hó.

PÁLL SÁNDOR s. k.
egyh. gondnok.

JÓZSEF LAJOS s. k.
unitár. lelkész.